

Programma van maatregelen bij Archeologienota : Pachthoeve, Vilvoorde (prov. Vlaams-Brabant)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, juni 2021

Titel

Programma van maatregelen bij Archeologienota:
Pachthoeve, Vilvoorde (prov. Vlaams-Brabant)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

HEEM nv

Projectcode

2021F362

Plaats en datum van uitgave

Borgerhout, juni 2021

Reeks

RVFSA-Rapport, 112

© Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Synthese en onderzoeksvragen.....	6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	9
5. Programma van maatregelen.....	10

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Pachthoeve, Vilvoorde (21-VIL/PAC-2021F362)

Ligging

Vlaams-Brabant, Vilvoorde,
Beneluxlaan 33-34

Kadastrale gegevens projectgebied

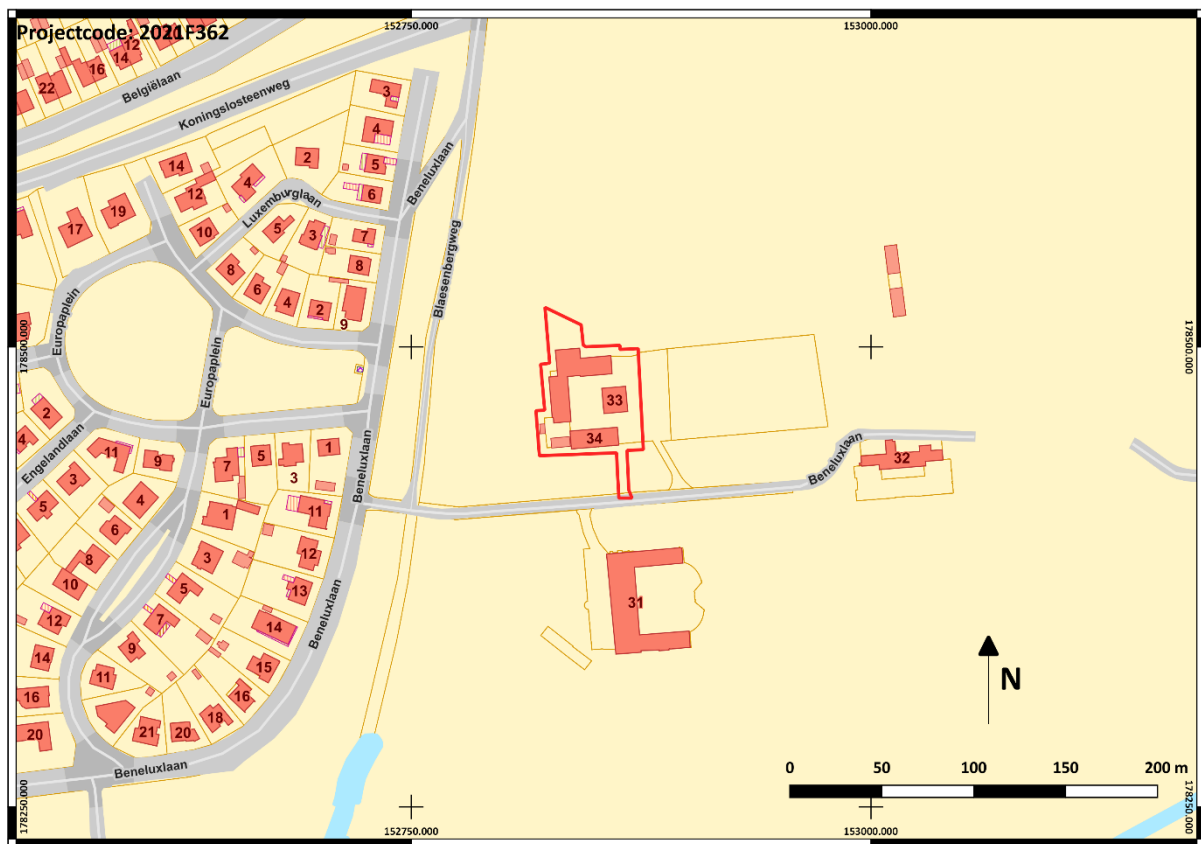
Vilvoorde:

5de Afdeling: Sectie C

Perceelnummers: 336S, 336W, 336X, 336Y, 336Z

Bounding Box

X152825,2	Y178491,2
X152820,5	Y178490,4
X152817,8	Y178465,3
X152861,6	Y178442,2
X152822,7	Y178465,8
X152819,7	Y178440,8
X152862,8	Y178417,9
X152869,9	Y178417,8
X152867,2	Y178443,8
X152873,5	Y178499,4
X152844,3	Y178500,5
X152842,7	Y178512,0

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied (1/1500)

Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2021F362
Opdrachtgever	HEEM nv
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. Joeri Bal
Uitvoerder	Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.
Erkend archeoloog	Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Termijn	27 mei - 25 juni

Geplande ingreep

Renovatie en omvorming bestaande bebouwing tot co-housing, aanleg nutsvoorzieningen en omgevingsaanleg.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer en de geplande bodemingrepen meer dan 1000 m² bedragen, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

Het projectgebied is slechts gedeeltelijk toegankelijk door de aanwezigheid van bebouwing en verharding.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Bureauonderzoek, beschermd landschapselement, vastgesteld bouwkundig erfgoed.

2. Inleiding

Doel van dit bureauonderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag met het oog op het renoveren en omvormen van de bestaande bebouwing tot co-housing te Machelen, Beneluxlaan 33 - 34. In deze archeologienota wordt via een bureauonderzoek nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Het projectgebied wordt in eerste instantie binnen een grotere context geplaatst. Vervolgens wordt nagegaan wat de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied is en wat hiervan de mogelijke impact was op perceelsniveau. Tevens wordt de mogelijke impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologische potentieel besproken. Op basis van alle voorhanden zijnde gegevens wordt vervolgens een programma van maatregelen voorgesteld.

3. Synthese en onderzoeksvragen

Op basis van de beschikbare bodemkundige, historische, cartografische en archeologische gegevens over het projectgebied en zijn ruimere omgeving kan geconcludeerd worden dat het terrein in oorsprong een hoge kans had op de aanwezigheid van waardevol archeologisch erfgoed met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering. Reden is de gunstige bodemkundige situatie met de aanwezigheid van vruchtbare leemgronden, de nabijheid van de Zennevallei en de in de omgeving verwachte archeologische resten. Ten oosten van het terrein, dicht bij de Zenne, wordt een mogelijke vluchtburcht van de Nerviërs of een nederzetting uit de Romeinse periode verwacht gelegen nabij een voorde, doorwaadbare plaats aan het water.

Op basis van cartografische bronnen is gebleken dat het terrein tot ver in de 19de eeuw in gebruik bleef als akkerland en nadien werd opgenomen binnen het Domein Drie Fonteynen. Tot de oprichting van de huidige bebouwing op het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw vonden geen ingrijpende bodemingrepen plaats op het terrein. Eventueel aanwezige archeologische resten zouden tot dan met andere woorden allicht een goede bewaringstoestand hebben gehad.

Door de oprichting van de huidige bebouwing en de aanleg van verhardingen op het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw zal het in oorsprong mogelijk aanwezige archeologische bodemarchief echter lokaal verstoord zijn. Meer bepaald ter hoogte van de gebouwfunderingen en de verschillende aanwezige ondergrondse kelderverdiepingen kan verwacht worden dat er geen of enkel verstoorde archeologische resten aanwezig zijn op deze plaatsen. Ook ter hoogte van de verhardingen binnen en buiten de aanwezige bebouwing werd minstens de bovenzijde van eventueel aanwezige

archeologische resten verstoord. Dit sluit echter niet uit dat op een dieper niveau wel nog archeologische resten kunnen bewaard zijn.

Op basis van de door de bouwheer beschikbaar gestelde bouwplannen kan echter gesteld worden dat de geplande werken slechts een beperkte impact zullen hebben op eventueel binnen het projectgebied aanwezige archeologische resten. De werken zijn beperkt in diepte ter hoogte van de nieuw te realiseren vloerplaten binnen en de verhardingen buiten en zullen allicht enkel plaatsvinden in de reeds verstoorde bovengrond. Enkel ter hoogte van de nieuw te realiseren nutsputten, nutsleidingen, funderingssokkels, warmtebronboringen en waterinfiltratiezone wordt bijkomende schade aan het al dan niet aanwezige archeologische erfgoed verwacht. De bijkomende verstoringen vinden echter verspreid over het terrein plaats en hebben slechts een oppervlakte van plusminus 150m².

Alhoewel niet met zekerheid kon worden vastgesteld dat er zich geen archeologisch erfgoed met een hoog potentieel op kenniswinst binnen het projectgebied bevindt, concluderen we toch dat er geen bijkomende onderzoeken dienen te worden uitgevoerd. Reden is de beperkte impact van de geplande werken op eventueel aanwezige archeologische resten. De geplande bijkomende verstoringen vinden verspreid over het terrein plaats en zijn beperkt in diepte en oppervlakte.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Het plangebied is gelegen op een leemplateau ten westen van de Zennevallei. De Zenne situeert zich tussen 600 en 650 meter ten oosten en zuidoosten van het terrein. Binnen het projectgebied bevindt zich een vruchtbare droge leembodem die uitermate geschikt is voor de teelt van allerlei gewassen. De aanwezigheid van deze vruchtbare ondergrond vertaalt zich in de cartografische bronnen waarop te zien is dat het terrein tot ver in de 19de eeuw dienst deed als akkerland.

In de loop van de 19de eeuw wordt het terrein opgenomen binnen de tuinen van het Domein Drie Fontein en om op het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw te worden bebouwd door de neerhoeve met jachtpaviljoen. Deze bebouwing is heden nog steeds aanwezig binnen het projectgebied en zal worden gerenoveerd en omgevormd tot co-housing project.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Ten oosten van het projectgebied wordt een vluchtburcht van de Nerviërs gesitueerd, dicht bij het water en ter hoogte van een doorwaadbare plaats. De juiste locatie is niet gekend, maar het zou hier zijn dat de oorsprong van het latere middeleeuwse Vilvoorde dient te worden gesitueerd. Echter werden hier tot op heden nog geen archeologische aanwijzingen voor gevonden.

Dat er in de Romeinse periode menselijke activiteiten plaatsvonden in de ruimere omgeving wordt aangetoond door de vondst van een muntschat.

Voor de vroege en late middeleeuwen zijn verschillende aanwijzingen aanwezig. Zo situeert de Senecaberg zich op ongeveer 1200 meter van het projectgebied. We kunnen echter vermoeden dat het terrein in deze periode, gezien de vruchtbare bodem, allicht reeds dienst deed als akkerland.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Op basis van de bodemkundige situatie kan gesteld worden dat het terrein zeker een verhoogd potentieel heeft op de aanwezigheid van archeologische resten door de aanwezigheid van een vruchtbare droge leembodem. Echter bevindt de Zenne zich tussen 600 en 650 meter ten oosten van het projectgebied en is er geen sprake van de aanwezigheid van een sterke gradiëntzone wat de aantrekkelijkheid van het terrein in vergelijking met locaties met een gelijkaardige bodem, maar dichterbij de steile rand van de Zennevallei, vermindert.

De beschikbare cartografische bronnen lijken dit te bevestigen voor de periode vanaf de nieuwe tijd, en allicht reeds vroeger, is er sprake van een uitgebreid akkerlandschap waarbinnen het terrein is gesitueerd. Deze situatie lijkt onveranderd te zijn tot het projectgebied in de loop van de 19de eeuw werd opgenomen binnen de tuinen van het Domein Drie Fonteinen.

Op het einde van de 19de en in het begin van de 20ste eeuw wordt binnen het projectgebied een neerhoeve met jachtpaviljoen opgetrokken. De gebouwen staan U-vormig geschikt rond een centrale gekasseide binnenkoer. Het is deze bebouwing die heden nog steeds aanwezig is en in het licht van het toekomstige bouwproject zullen worden gerenoveerd en omgevormd tot co-housing project.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werken hebben slechts een beperkte impact op eventueel aanwezige archeologische resten. In de eerste plaats zijn de werken veelal beperkt in diepte en bestaan ze uit het verwijderen van reeds aanwezige verhardingen in de vorm van vloeren en kasseien. De afgraafdiepte blijft beperkt tot 40 à 45 centimeter onder het bestaande maaiveld en zullen allicht het eventueel aanwezige archeologische niveau niet bereiken en plaatsvinden in lagen die reeds werden verstoord ten tijde van de constructie van de gebouwen op het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw.

In de tweede plaats zijn de werken die allicht wel dieper reiken dan het mogelijk aanwezige archeologische bodemarchief beperkt in oppervlakte. De waterinfiltratie ten noorden van de bestaande oude pomp op de binnenkoer heeft een oppervlakte van ongeveer 24m². De verschillende te realiseren nutsputten hebben een gezamenlijke oppervlakte van plusminus 105m² verspreid over

vier locaties binnen het projectgebied. De funderingssokkels voor de nieuwe fietsenstalling veroorzaken een lichte verstoring over een oppervlakte van ongeveer 12m². Tot slot zijn er nog de verschillende nutsleidingen die verspreid over het terrein in smalle sleuven worden gerealiseerd. Hierbij dient de opmerking te worden gemaakt dat de meeste leidingen zich situeren net naast de bestaande funderingen van de oude gebouwen en dus allicht ook in reeds verstoorde grond zullen liggen.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Alhoewel niet kon worden aangetoond dat er zich binnen het projectgebied geen archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering bevinden en alhoewel het terrein gezien de bodemkundige situatie en de in de nabijheid aanwezige en verwachte archeologische resten een verhoogd archeologisch potentieel heeft, kan gesteld worden dat in het kader van de geplande werken geen bijkomende archeologische vooronderzoeken dienen te worden uitgevoerd.

De impact van de geplande werken op eventueel aanwezige archeologische resten is zodanig klein dat de kost en moeite van bijkomende archeologische onderzoeken niet opweegt tegen de eventuele kenniswinst.

Daarom raden we aan in het kader van de geplande werkzaamheden geen bijkomende archeologische (voor)onderzoeken uit te voeren.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Op basis van de beschikbare bronnen kunnen we concluderen dat het projectgebied in oorsprong een verhoogd potentieel had op de aanwezigheid van archeologische sporen met een hoog potentieel op kennisvermeerdering. Immers bevindt het terrein zich op een droog leemplateau met een vruchtbare droge bodem in de nabijheid van de Zennevallei en wordt in de omgeving van het terrein mogelijk de oudste pré-stedelijke kern van het latere middeleeuwse Vilvoorde gelokaliseerd door historici. In de ruimere omgeving zijn bovendien aanwijzingen en resten aangetroffen uit de Romeinse periode en de vroege tot late middeleeuwen.

Op basis van kaartmateriaal is duidelijk dat het terrein minstens vanaf de 18de eeuw, en allicht reeds vroeger, gelegen was in een uitgestrekt akkerlandschap. Deze situatie bleef onveranderd tot het terrein in de loop van de 19de eeuw werd opgenomen in het Domein Drie Fonteynen dat als landschapselement is beschermd.

De huidige situatie binnen het projectgebied gaat terug tot het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw toen op het terrein een neerhoeve met woning, stallen en een jachtpaviljoen werd opgericht. We kunnen dus stellen dat deze bouwactiviteiten gezorgd hebben voor een plaatselijke verstoring van het archeologische bodemarchief. Ter hoogte van de funderingen en verschillende kelders zal het eventueel ooit aanwezige bodemarchief grotendeels zijn vernield met een verlies van context voor eventueel nog resterende archeologische resten als gevolg. Ook kunnen we stellen dat binnen de bovenste grondlagen geen archeologische resten meer aanwezig zullen zijn ten gevolge van de 19de en 20ste-eeuwse bouwactiviteiten.

Gezien de beperkte impact van de geplande werken wordt slechts een kleine bijkomende verstoring verwacht van eventueel aanwezige archeologische resten en is het hieraan verbonden eventuele kennisverlies minimaal.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangeeft dat er geen bijkomende maatregelen meer nodig geacht worden in het kader van de geplande werken. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek is de beperkte impact van de geplande werken waardoor de meerkost ten gevolge van bijkomend onderzoek niet opweegt tegen de kenniswinst.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel niet kon aangetoond worden dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden, kon wel voldoende worden aangetoond dat de impact van de geplande werken slechts een plaatselijke verstoring met zich meebrengen.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien de beperkte impact van de geplande werken dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.